

En artikkel om utviklingen og mangfoldet i Stavangers gatekunstscene, belyst gjennom analyser av verkene "Flosshattmannen", "Moona Lisa" og et navnløst verk av Vhils.

Alexander Thorstvedt

Stavanger Katedralskole

Innholdsfortegnelse

Et historisk blikk på gatekunst - side 1-2

Gatekunst som kunstform - side 3-4

Gatekunsten når Stavanger - side 4-5

"Flosshattmannen" - side 5-8

Nuart blir til - side 8-9

"Moona Lisa" - side 9-12

Utvikling og utvidelse - side 12-14

Vhils' landemerke - side 14-16

Konklusjon - side 16-18

Kilder - side 19

Vedlegg - side 20-22

Et historisk blikk på gatekunst

Vi finner gatekunst på de merkeligste steder i verden; helt fra Lofoten til Sao Paolo. Den finnes på gatevegger, på tog, på oppslagstavler og i gallerier. Men hva slags kunst er det egentlig som går under navnet *gatekunst*? Begrepet inneholder mer enn man umiddelbart skulle tro. Det er vanskelig å gi en spesifikk definisjon av sjangeren, ettersom den er så variert og mangfoldig. Vi kan si at all kunst vi finner på gaten og i offentlige rom er gatekunst. Men det er viktig å skille mellom gatekunst, eller *street art* som det ofte blir kalt, og hærverk og vandalisme. Mange har et negativt syn på gatekunst ettersom de forbinder det nettopp med hærverk. *Tagging* er nok et velkjent ord for de fleste, og mange tenker på negativ ungdomskultur når de hører ordet. Men seriøse kunstnere som driver med gatekunst ønsker kun å forskjønne gatene, og fremheve det potensiale som allerede ligger der. Gatekunsten vi som oftest ser idag er en kategori som kalles post-graffiti, og skiller seg ut fra eldre typer graffiti ved at den er mer opptatt av estetikk og designkvalitet. Det er viktig å forstå at *street art* ikke er noe som bør, eller skal forbindes med hærverk.

Det finnes mange forskjellige teknikker innen gatekunst, som plakater, sjablonger, klistermerker, frihåndsmaling, graffitikunst, geriljakunst, installasjoner og ”flashmobbing”¹. Motivene for kunstverkene er like forskjellige som kunstnerne selv, og temaene spenner fra samfunnsbevisst kritikk av kapitalisme til små hverdagslige humorinnslag.

Street art er en kunstretning med utspring fra graffiti, og har røtter helt tilbake til antikken. Faktisk mener mange at hulemaleriene som ble laget for omkring 22 000 år siden er opphavet til dagens gatekunstscene, og da spesielt sjablongstilen². I århundrene før Jesu fødsel ser vi at gatekunsten på mange måter ligner den vi har idag. I Pompeii er det funnet mange eksempler på datidens form for gatekunst; i perfekt stand. På grunn av at byen lå begravd under aske og pimpstein i nesten 1700 år, ble utskjæringer og malerier på veggene godt bevart ettersom de

---

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Street_art

² ”Stencil Graffiti” av Tristan Manco, side 7

ikke ble utsatt for noen form for værslittasje eller menneskelig påvirkning. Derfor er Pompeii et slags utopia for gammel gatekunst. Det er nokså oppsiktsvekkende å se hva som står skrevet på veggene der. "I screwed the barmaid." "Samius to Cornelius: go hang yourself!" "Restititus has deceived many girls."³ Vi ser altså at det er en nokså grov og usensurert tone, som gjerne vil overraske mange. Det ble også funnet mange karikaturtegninger på veggene i Pompeii. Det viser at humor også da var en sentral del av gatekunsten. I Pompeii ble det også funnet skrevet "LUCIUS PINXIT" på vegger rundt omkring i byen. Direkte oversatt fra latin betyr det "Luicius var her". På mange måter er dette en direkte forgjenger til den store graffitikulturen som oppsto i New York City på 1970-tallet, hvor det gjaldt å skrive navnet sitt på forskjellige steder av byen for å markere sin posisjon og sitt "territorium".

Gatekunstkulturen vi har idag har vokst frem som en slags videreutvikling av graffitiscenen som startet på 70-tallet i New York. Gatekunstnerne valgte seg da artistnavn eller tagger som var relativt korte, slik at de kunne bli skrevet på minst mulig tid. Så gjaldt det å få skrevet taggen sin ofte, slik at navnet ble mest mulig eksponert og dermed så kjent som mulig i gatene. Taggingen utviklet seg raskt ettersom det ble viktig å skille seg ut fra de andre kunstnerne. De begynte derfor å pynte på taggene sine med effekter, skygger og figurer. De gjorde med andre ord navnet sitt om til et kunstverk som skulle pryde gatene. De fant etter hvert også ut hvilket av byens mange "lerret" de skulle ta mest i bruk; nemlig undergrunnsbanen. De dekket togene med taggene sine, og fikk dermed vist frem verkene sine til millioner av mennesker. På 1980-tallet ble graffitikunsten mer og mer populær i Europa også, og de beste amerikanske kunstnerne fikk stille ut verkene sine på gallerier her. Samtidig skjedde det endringer i hjembyen deres, New York. Myndighetene slo hardere ned på graffiti og det ble iverksatt store tiltak for å stoppe det de så på som lavkultur. Men dette førte snarere til en motreaksjon hos graffitimakerne, som nå i større grad tok de store kunstverkene sine ut på gatene i stedet for på togene. Graffiti var tydelig en kunstform som ble sett ned på av mange. Men de fortsatte å utvikle graffitistilen, og idag er post-graffiti en respektert kunstform som nytes så vel på gatene som i gallerier. Gatekunsten har med andre ord alltid vært til stede i en eller annen form, men idag er den mer akutell enn noensinne.

---

³ <http://www.pompeiana.org/Resources/Ancient/Graffiti%20from%20Pompeii.htm>

Gatekunst som kunstform

Mye av gatekunsten som blir laget idag, blir satt opp ulovlig. Ettersom temaene i bildene ofte er samfunnskritiske, så blir budskapene bare enda sterkere når man bryter normer og regler for å få frem meningene sine. Det blir en slags form for aktivisme. Det er selvfølgelig delte meninger om dette. Dr. Q. Wilson og Dr. George Kelling la i 1982 frem en teori som kalles for "the Broken Window Theory"⁴. Den går ut på at om det f. eks. finnes et knust vindu (eller en annen form for uorden) i et nabolag, så vil det lettere kunne oppstå flere knuste vinduer. Dette kan så videre føre til hærverk, vold og narkotika - en slags "snøballeffekt". Da denne teorien ble publisert så valgte mange å trekke paralleller til gatekunst, og påstanden var at den kunne føre til en negativ effekt for nabolagene. Idag ser man derimot at attraktiv gatekunst som er laget med ettertanke, kun vil skape en bedre atmosfære i et nabolag. Det har til og med skjedd at boligpriser i et område har gått opp på grunn av gatekunst som har gjort området mer attraktivt og populært.

Gatekunstnere er på sett og vis eiere av det beste og mest offentlige galleriet en kan finne; gatene. Dette er en unik plattform hvor kunstnere kan uttrykke seg fritt, uten sensur, og direkte vise sitt budskap til forbigående mennesker. Disse blir da mottakere, enten de vil det eller ei. Gatekunst bærer derfor ofte et samfunnskritisk budskap. Mange virker ironiske og humoristiske ved første øyekast, noe som gjør at de får vår oppmerksomhet blant alle de andre inntrykkene som finnes på gaten. Artistene fremstiller kulturen og samfunnet vårt på en måte som får oss til å le, men samtidig til å åpne øynene for budskapet de vil få frem. Dersom man kikker nærmere på en del av kunstverkene, vil man finne en dypere mening som skaper ettertanke og refleksjon hos publikum. Dette er en sentral del av moderne gatekunst; det å bruke sin ytringsfrihet til å kritisere og skape oppmerksomhet rundt deler av samfunnet som kunstneren har sterke meninger om. Ettersom gatekunstnere har en hel verden å ta av når de skal velge sitt "lerret", så legger de mye arbeid i å finne det rette arbeidsområdet. Et kunstverk

---

⁴ <http://artradarjournal.com/2010/01/21/what-is-street-art-vandalism-graffiti-or-public-art-part-i/>

kan få en helt annen mening om det blir malt på en skole, enn om det blir malt på en gammel fabrikk.

Gatekunst har lenge vært en motkultur til gallerier og "fine art" kunstnere, som ofte ses på som pretensiøse og pengesyke "sell outs" i street art miljøet. Men interessen og populariteten rundt gatekunst har de siste årene eksplodert, og i dag åpner mange gatekunstnere egne utstillinger i gallerier. Verdenskjente artister som Banksy og Shepard Fairey selger i dag verkene sine til kunstsamlere og Hollywoodkjendiser for priser i millionklassen.

Gatekunstscenen har dermed i det siste blitt beskyldt for å ha en dobbelmoral. Kunstkritikeren Carlo McCormick, hevder at Stavanger er en av de få stedene som har klart å beholde gatekunstens opprinnelige ånd, og hvor gatekunst ikke ses på som en forbrytelse⁵. Hvorfor er det slik? Hvorfor er en liten by på vestkysten av det lille landet Norge blitt en av de viktigste byene i *verden* med tanke på gatekunst? I denne artikkelen skal jeg ta en nærmere kikk på utviklingen og mangfoldet Stavanger har hatt innen gatekunst, og illustrere dette ved å presentere og analysere noen av de verkene man kan finne rundt omkring i byen.

Gatekunsten når Stavanger

Gatekunst i sin moderne form har mest sannsynlig eksistert i Stavanger, siden rundt 80-tallet. Det var da impulsene fra New Yorks graffiti-scene virkelig traff Europa, og da også Norge, gjennom blant annet hip hop musikk. Da var det gatekunst i sin mest primitive form, altså enkle tagger og graffiti-signaturer, som preget veggene. Som en nokså kristen og konservative by, ble graffiti-kunst på den tiden sett på som vandalisme og kriminalitet i Stavanger. Det at det ikke fantes lovlige vegger på den tiden gjorde ikke saken noe bedre. Stort sett all form for gatekunst var ulovlig. Dette var det kanskje også et godt grunnlag for på den tiden, ettersom graffitien ikke hadde den estetiske kvaliteten vi ser idag. Enestående designkvalitet kunne man heller ikke forvente på 80-tallet, uten hjelpemidler som datamaskiner og moderne trykkerier som idag er viktige faktorer når gatekunstnere for eksempel skal lage stensiler. Men

---

⁵ Carlo McCormick, foredrag på Tou Scene

selv om det var ulovlig med gatekunst så var det, som idag, flere som tok sjansen på å ytre sine meninger på byens mange vegger. Selvfølgelig måtte gatekunstnerne være kjappe med å utføre verkene sine på gata. Sjansen for å bli tatt var alltid tilstede. I tillegg til mangel på dagens moderne hjelpemidler, gjorde dette at det stort sett var frihåndsgraffiti som ble laget på 80- og 90-tallet. Naturlig nok var det ikke så mange som valgte å utforde lovens lange arm, for å male på noen gatevegger. Men de som valgte å gjøre det, gjorde det ofte. Man kunne gjenkjenne enkelte tagger og logoer i mange forskjellige deler av byen. En slik logofigur, som det kan tenkes at har oppstått på 90-tallet, er et navnløst verk av en strekmann med flosshatt. Med en anonym kunstner, et enkelt design og en ukjent fartstid i byen, utgjør denne figuren et godt bilde på Stavangers tidlige og hobbybaserte gatekunst. I dag kan man finne minst en av figurene, et steinkast fra St. Olav Videregående skole.

"Flosshattmannen"

Dette kunstverket er navnløst, har en anonym kunstner, har en uviss mengde år på veggen og har gradvis begynt å forsvinne. Jeg velger kalle verket for "Flosshattmannen", ettersom det er det jeg og mine venner kjenner det igjen som, selv om det absolutt ikke er noe offisielt navn. Selv om kunstneren vil være anonym, er det flere som vet hvem han er. Han vanker i Stavangers kreative miljø og driver en del med elektronisk musikk. Man kan finne "Flosshattmannen" på en lang hvit murvegg i Wessels gate rett bak St. Olav Videregående skole. Veggen er prydet av en del tagging og graffiti, men dette anonyme verket skiller seg ut på veggen som et mer gjennomført og gjennomtenkt bilde.

På bildet ser vi en mann med flosshatt og briller. Mannen er laget etter et nokså klassisk "strekmannprinsipp", men han er likevel veldig spesiell. Han har store briller som gjør at øynene virker ekstra intense. Han har også unaturlig lange fingre, høye skuldre og store føtter. Mannen har to prikker til nese og en horisontal strek til munn. Flosshatten er en slags turkisfarge, og genseren til mannen er også delvis det. Det virker som om bildet tidligere har vært gjennomgående svart og hvitt, men at det i ettertid, enten av artisten selv eller andre, har blitt lagt på litt turkis maling. Ansiktet til mannen virker forskrekket, og sammen med de høye skuldrene skaper dette en nervøs og litt ubehagelig stemning i bildet. Når det gjelder budskapet i bildet, kan dette tolkes i flere retninger. Bildet kan være et selvportrett av kunstneren selv, en kritikk av kapitalismen eller så kan det enkelt og greit bare være en alternativ strekmann til hygge for forbipasserende.

"Flosshattmannens" blikkfang må nok sies å være ansiktet, og da spesielt de utstikkende øynene. Kroppen er laget slikt at oppmerksomheten vår automatisk blir trukket mot øynene til mennesker, og dette gjelder også her. Etter hvert legger vi også merke til den store flosshatten som er det karakteristiske ved figuren. Figuren til den anonyme kunstneren er plassert midt på veggen. Dette er mest sannsynlig nokså tilfeldig, og har ingen betydning for et eventuelt budskap. Det kan være at det var det eneste stedet det var "plass" på veggen. Mannen er omtrent like høy som meg, altså en gjennomsnittlig mannshøyde. "Flosshattmannen" er laget som et totalbilde, sett med normalperspektiv. Figuren har, som strekmann, veldig markante linjer. De er stort sett horisontale og vertikale, bortsett fra de to diagonale i flosshatten. Dette skaper en viss ro i bildet, og forsterker dette stille og litt ubehagelige ved mannen. Han virker forskrekket, nervøs og utilpass. Hovedkomposisjonsprinsippet vil jeg altså si er disse tydelig markerte strekene, som skaper strekmannfølelsen i denne primitive, men likevel nokså kompliserte figuren.

"Flosshattmannen" er originalt malt på en hvit murvegg med svart maling. Slik ligner han den klassiske strekmannen vi alle har tegnet i løpet av barndommen. Men etter hvert har vandalisme, uhyggelig vestlandsvær, kommunen eller kunstneren selv satt nye preg på bildet.

De lange karakteristiske fingrene, beina og føttene er blitt skrapt, eller kanskje høytrykksspylet bort, slik at det kun er gråe merker igjen av de tidligere delene. Som jeg nevnte tidligere er det også kommet en turkisfarge over deler av bildet. Etter min mening har dette bare gjort bildet mer interessant og tiltrekkende. Mannen blir litt mer livlig med litt farge på seg. Han får nye dimensjoner. Fargen kan minne om kobber, som har stått ute i vær og vind til den karakteristiske turkisfargen har dukket opp. Bildet er jevnt over nokså enkelt, også når det kommer til fargene. Forandringen bildet har gjennomgått ute på gata har gjort det mer interessant og viser hvordan vandalisme og heftige regnskyll faktisk kan gjøre et kunstverk både finere og bedre.

Dette kunstverket er nokså vanskelig å tolke. Selvfølgelig er det veldig individuelt hva man ser i bildet. Som jeg nevnte, kan man for eksempel bare se en helt vanlig strekemann. Ellers så kan man se en kritikk av kapitalismen, hvor strekemannen selv representerer kapitalismen. Med flosshatt og briller har han gjerne et typisk "overklasseantrekk". De lange fingrene hans kan symbolisere griskheten og pengesyken. Og det forvirrede ansiktet og de høye skuldrene får frem den ubehagelige stemning og står for selve kritikken.

Dette hadde vært nokså typisk for gatekunsten i Stavanger. Som alltid vil gatekunst tilpasses veggen den blir malt på. Det er veggen og byen som ofte vil skape budskapet, ikke selve bildet. Når man blander dette med den naturlige aktivismen som finnes i street art, så er kritikk av kapitalisme en sentral del av Stavangers gatekunstscene. Dette kunne man for eksempel se på det nylig revede Tou Tårnet ute ved Tou Scene, hvor oljeindustrien ble portrettert med skråblikk.

Som med all kunst, er det veldig individuelt hvordan man oppfatter et gatekunstverk. Når det gjelder dette kunstverket, tror jeg at det kan være et slags abstrakt og ekspressivt selvportrett. Dette begrunner jeg ved at dette spesifikke kunstverket tidligere har vært å finne mange forskjellige steder i Stavanger. Med andre ord har dette blitt kunstnerens *logo*. Logoer er særegne bilder som representerer kunstneren, og som er gjennomgående i alle hans eller

hennes verk. Logokunst har sine røtter i 80-tallets graffiti-bevegelse i New York, hvor det gjaldt å bruke tagger for å markere territorium og for å få respekt i gatene. Dette kan også være noe av tanken til denne anonyme kunstneren; å vise seg selv, og markere utvalgte steder med sin *logo*. Alt i alt synes jeg dette er et interessant verk som skiller seg ut fra de andre "typiske" Nuart verkene som skal komme til å prege stort sett hele Stavangers gatekunstscene.

Nuart blir til

Gatekunstscenen i Stavanger utviklet seg selvfølgelig med tiden, og mer avanserte kvalitetsverk dukket opp i byen på 90-tallet. Lokale kunstnere kunne få inspirasjon fra et stadig mer tilgjengelig internett, og man kunne se tilfeller av post-graffitiverk allerede da. Men fortsatt var det den ikke fullt så estetisk vakre *taggingen* som rådet som hovedkunstform i Stavangers gater. Det var først ved milleniumsskiftet at det skjedde noe som senere skulle føre Stavanger til verdenstoppen i gatekunst. I 2000 ble Numusic etablert som Norges første festival for elektronisk og digital musikk. Og det skulle bare gå et år før Numusic fikk en lillebror; Nuart. Det var en av lederne i Numusic, Martyn Reed, som startet Nuart. Denne nye kunstfestivalen skulle bidra til å løfte Numusic til nye høyder gjennom å akkompagnere musikken med visuell kunst. De første tre årene var det kuratorgruppen Lucky Bar som kuraterte innholdet i kunstfestivalen. Da denne gruppen i 2004 ble oppløst, bestemte menneskene bak Nuart seg for å kuratere festivalen selv. De fortsatte å samarbeide med Numusic, gjennom å skape digital kunst til musikkfestivalens klubbkvelder. Det var først i 2005 at Nuart skiftet sitt fokus fra VJ-ing⁶ til gatekunst. Da ble Martyn Reed presentert for den britiske mediekunstgruppen C6 sine arbeider. C6 prøvde på mange måter å forene digital kunst og gatekunst. Martyn Reed, som hadde samlet på gatekunst helt siden han så Banksys utstilling i Cargo London, så stort potensiale i C6, og mente at dette kunne bli "ekte kunst".⁷ Reed fikk C6 med på Nuart-laget, og tok direkte kontakt med en mengde gatekunstnere.

---

⁶ Performancekunst som lager levende visuell kunst, gjerne video, på store skjermer på konserter, nattklubber og musikkfestivaler (<http://no.wikipedia.org/wiki/VJ>)

⁷ Eloquent Vandals, tekst av Martyn Reed side 14

Dermed var omveltningen i gang, og Nuart gikk over til å støtte en ny og spennende bevegelse av ikke-sanksjonert kunst.

Nuart hadde sitt første år som selvstendig festival i 2006. Nuart var ikke lenger en forlengelse av Numusic, det var nå en egen gatekunstfestival som kunne ta inn kunst, uten å måtte ta hensyn til konsertsammenhenger. Numusic og Nuart holdt fortsatt en tett forbindelse ved at C6 viste frem årets Nuartresultater som en del av konsertvisualse til Numusic. Nuarts første år som selvstendig festival styrket også ønsket om å bli en rendyrket gatekunstfestival. I kampen mellom dyr og tidkrevende elektronisk kunst, og billig og rask gatekunst, var det sistnevnte som gikk seirende ut. Dermed var Nuart blitt til den festivalen som idag hylles som en av verdens største gatekunstbegivenheter. Gatekunstscenen i Stavanger ble her forandret for alltid.

Året 2006 ble en stor suksess for Nuart. En av grunnene til dette var grunnlegger og daglig leder, Martyn Reeds, mange kontakter. Allerede i sitt første år klarte Nuart å få med seg store gatekunstnere som D*face, Mir, Dolk og Nick Walker på laget. Nick Walker laget da den aller første versjonen av sitt ikoniske "Moona Lisa". Den dag i dag pryder kunstverket fortsatt veggen til Skur 2 i Stavanger sentrum.

"Moona Lisa"

"Moona Lisa" av Nick Walker, som vi finner på bygget *Skur 2* i Stavanger sentrum, ble laget i forbindelse med Nuartfestivalen i 2006. Nick Walker er en pioner og en veteran innen gatekunstmiljøet. Hans karriere startet som tenåring i Bristol på begynnelsen av 80-tallet. Han bruker stort sett teknikker som sjablonger og frihåndsgraffiti, som sammen med sterke popkulturelle og kunsthistoriske

referanser gjør at det er lett å se på ham som en direkte forløper og inspirasjon til dagens absolutt største gatekunststjerne, Banksy.

"Moona Lisa" viser en stående kvinne som drar opp kjortelen sin og viser rompa. Dette er bakgrunnen til navnet "Moona Lisa". Det er et ordspill på Mona, ettersom det engelske verbet *to moon* betyr å vise rompen. Måten hun vrir seg på avslører ansiktet hennes, som er det kjente ansiktet fra Leonardo Da Vincis verdensberømte maleri, "Mona Lisa". Hun har det samme uttrykksløse, eller uttrykksfulle, ansiktet som er kjennetegnet til den portrettede kvinnen, *Mona Lisa*, selv om dette verket selvfølgelig ikke oppnår helt den samme mystikken som Leonardo Da Vincis. Kvinnen har på seg en lang grønn kjortel, ikke ulik den som den originale Mona Lisa har på seg. Hun har beksort hår, og veggen hun er malt på er en slags kremhvitt. Kunstverket kan sies å være ekspressivt ettersom det er Nick Walker som prøver å formidle sine tanker til oss. Samtidig er det også estetisk ettersom det er bra laget og fint å se på.

Maleriet er plassert midt på veggen til lokalet Skur 2, bygningen som i 2011 fungerte som galleri for NuArt-guru og selverklært "*nurator*" Martyn Reeds gatekunstutstilling, *Outside In*⁸. Skur 2 ligger sentralt plassert i Vågen i Stavanger sentrum, mellom Skansekaaien og Skansegata. Skansegata er en nokså trafikkert vei, og plasseringen til Nick Walkers "Moona Lisa" er optimal for å nå ut til et stort publikum.

Bildet kan ha mange funksjoner, og bety noe forskjellig for alle som ser det. Det som er felles er nok at de aller fleste mottakerne vil se på bildet som noe humoristisk. Den postmoderne måten å kombinere kunsthistorie, i form av "Mona Lisa", og moderne humor og estetikk er et klassisk knep hos gatekunstens sjablongbrukere. Denne humoren appellerer til mange forskjellige mottakergrupper, samtidig som at den som leter litt grundigere ofte vil finne et mer gjennomtenkt og kritisk budskap. Og det kan det godt tenkes at man gjør i "Moona Lisa".

---

⁸ *Outside In* var en kunstutstilling viet til urban kunst og gatekunst. Den ble holdt i sommeren 2011 av Martyn Reed og hans medarbeidere. Formålet med utstillingen var å vise at gatekunstnere også behersker avanserte teknikker, og at de kan produsere nydelige bilder som egner seg like godt på museum som andre kunsttyper. 30 av verdens største gatekunstnere stilte ut sine kunstverk.

Kunstverket består som sagt av Mona Lisa som regelrett viser rompen. Dette kan ses på som en kritikk av den finkulturelle kunstscenen som føles helt fremmed for de aller fleste av oss. Som jeg nevnte er denne kritikken et sentralt tema innen gatekunst, og som en pioner innen gatekunstscenen er nok Nick Walker svært opptatt av dette. Mange kunsthistorikere og fine-art tilhengere vil gjerne føle at "Moona Lisa" spotter det originale verket til Da Vinci, og det er nok dette Walker er ute etter. Han vil erte de ofte pretensiøse kunstviterne, gjennom humoristisk og sarkastisk bruk av et av kunsthistoriens største verk.

I dette bildet er det to ting som kjemper om å være blikkfanget; rompa og ansiktet.

Selvfølger vil øynene bli dratt mot bakenden, ettersom det ikke er hver dag man ser en freske midt i byen stå og "flashe". Men samtidig krever det ikoniske ansiktet til Mona Lisa med en gang oppmerksomheten, og det er først når man har sett dette at man ser humoren og poenget i kunstverket. Derfor vil jeg si at ansiktet er det mest klare blikkfanget. På en ubevisst måte vil øynene bli trukket mot ansiktet, ettersom det er så berømt og gjenkjennbart. Figuren, "Moona Lisa", er plassert nede på veggen, slik at det nesten ser ut som om hun står på asfalten. Hun har også en temmelig naturlig størrelse, som forsterker det sjokket man får i det første millisekundet man oppdager kunstverket. Det ser nesten ut som en ekte person.

Linjene i bildet er stort sett diagonale og vertikale, noe som gir følelsen av fart. Akkurat som om kvinnen gjennomfører bevegelsen av å dra opp kjortelen i det øyeblikket du ser henne. Det at motivet er sett fra et normalperspektiv, viser at dette skal være et realistisk kunstverk, som skaper et ørlite sjokk hos mottakeren ettersom det virker så realistisk.

"Moona Lisa" er laget ved hjelp av en trelags stencil, og det vil si at den har tre forskjellige farger; svart, beige og grønn. Den svarte fargen danner basisen som stort sett alle stencil verk er bygget på, skyggene. Huden til kvinnen er malt i en nøytral beige farge, som ikke skiller seg spesielt ut. Det gjør i grunnen heller ikke den grønne kjortelen. Fargene er med andre ord nokså nøytrale og blasse, og ligner dem man finner i det originale "Mona Lisa" maleriet.

Dette har nok Nick Walker gjort for å skape sterkest mulig assosiasjon til originalverket til Da Vinci, og på den måten styrke det humoristiske aspektet ved verket sitt.

Nick Walkers "Moona Lisa" er et gatekunstverk som etter han for første gang lagte det i Stavanger, har blitt særdeles kjent og populært. Han har solgt masse trykk av bildet, og tjent gode penger på det. I 2008 solgte han faktisk et originaltrykk av bildet for hele 54 000 pund. Idag er "Moona Lisa" også å finne flere steder enn i "fødestedet", Stavanger. I London kan man finne en lignende, og i Hollywood kan man finne en gigantisk versjon på rundt 6 meter fra topp til bunn. Med andre ord er det viktig å sette pris på denne førsteversjonen av "Moona Lisa", som vi har i Stavanger. Det er også viktig å sette pris på Nick Walkers rolle i Nuart, og måten han som etablert artist virkelig hjalp den i 2006 ukjente festivalen, med å få god omtale og et godt rykte. "Moona Lisa" var også blant den første bølgen av post-graffiti kunstverk som kom til Stavanger. I dag er jo dette den dominerende stilen i byen, og har totalt tatt over for vanlig graffiti. I hvert fall når det kommer til profesjonelle arbeidere.

Utvikling og utvidelse

Naturlig nok kom det meste av gatekunst i Stavanger, herfra og fremover, til ha tilknytning til Nuart. Lokale amatørartister fortsatte selvfølgelig med sine verk, men kvaliteten og talentet til artistene som kom med Nuart festivalen var av annen klasse og tok lett oppmerksomheten i byen.

I 2007 sjokkerte Nuart Norges kunstmiljø ved å sette opp en to måneder lang utstilling i Rogaland Kunstmuseum. Rogalands største "fine art" museum tok nå "vandalister" og "outsidere" inn i varmen til finkulturen. Senere har steder som det verdenskjente kunstgalleriet, Tate Modern, fulgt opp med lignende utstillinger viet til urban kunst. *Urban kunst* er et ord som har blitt tatt i bruk en god del de siste årene. For når man snakker om gatekunst, må jo kunsten strengt tatt finnes i gatene eller i offentlige rom. Etter hvert som gatekunstnerne også har gått over til å stille ut kunstverkene sine i gallerier og museer, virker urban kunst som et mer passende uttrykk. Det omfatter både kunsten vi finner i gatene og i museumene, så lenge den fortsatt har *gatekunststilen*.

Det Nuart gjorde i 2007, å kombinere en galleriutstilling med å fylle gatene med så mye gatekunst som mulig, er oppskriften de fortsatt holder på i dag. I 2008 valgte festivalen å flytte tilbake til sitt "hjemsted", Tou Scene. Dette gamle bryggeriet på Stavangers østkant er i dag fullt og helt viet til samtidskunst av alle typer. Det var her Numusic startet, og det var her Nuart startet. Det virker som om Stavangers østkant er stedet hvor Nuart virkelig føler seg hjemme. Det er også her vi finner det meste av all gatekunst i Stavanger, spesielt i områdene rundt Tou Scene. Det samme gjelder store byer som London. Også her fungerer østkanten av byen som et slags samlingssted for gatekunst. Hvorfor det er slik kan ha mange årsaker. Tradisjonelt sett har vel alltid østkantene hatt et åpnere og mer mangfoldig og multikulturelt miljø. Ofte vil mange forskjellige kulturer møtes her og sammen danne en ny subkultur. For å få til dette må man være fordomsfri. Dette kan bidra til et mer positivt syn på gatekunst. I tillegg er Stavangers østkant stappet med svære fabrikkvegger som skriker etter å få litt karakter og "sjel". Dette, blandet med tradisjonelle norske trehus, skaper et perfekt miljø for å skape god gatekunst.

I 2008 gjennomførte Stavanger kommune et sjeldent tiltak for å oppmuntre til lovlig gatekunst. Som en del av satsningen på Stavanger som europeisk kulturhovedstat i 2008, ble det satt opp lovlige vegger i Geoparken ved Norsk Oljemuseum. Dette var nok et lurt tiltak fra kommunen sin side, ettersom det gir gatekunstnere et område hvor de kan drive med kunsten sin på lovlig vis. På den måten slipper de å bryte loven for å kunne drive med hobbyen sin.

I 2010 gjennomførte Nuart sitt største prosjekt noensinne, *Landmark-serien*. Da feiret de 10-årsjubileumet til moderfestivalen, Numusic. De ville markere jubileet med noe stort, nytt og annerledes. 10 år med kunstneriske begivenheter på tvers av trender og forventninger, ble feiret med ti kunstnere, ti vegger og ti svære kunstverk av kjente kunstnere som Roa, Blu, Dotmasters og Ericailcane. Og det mest spesielle kunstverket ble kanskje laget av portugiseren, Vhils.

Vhils' landemerke

Dette verket er laget av den portugisiske gatekunstneren, Alexandre Farto, eller Vhils som han populært er kjent som i

kunstmiljøet. Vhils er en ung artist som de siste årene har tatt steget fra å være "ung og lovende", til å bli en av de ledende aktørene innen street art. Han har en veldig original og særegen teknikk, som gjør det lett å kjenne igjen verkene hans. Han bruker nemlig ikke bare maling for å påvirke veggen; han bruker materialene som veggen faktisk er skapt av. Han bruker altså å skrape, borre og hakke i veggene for å få

frem sin karakteristiske stil. Dette verket, som forøvrig er navnløst, finner vi i Kvitsøygata, et steinkast fra Tou Scene i østre bydel. Det ble laget i 2010 i forbindelse med Nuarts jubileumsserie, *Landmarks*.

Verket er et portrett av en norsk fisker. Det er et nærbilde av et ansikt som tydelig viser trekkene til en aldrende, beskymret mann. Han har skjegg, nokså stor nese og ser ut som en typisk nordmann; kanskje kan han til og med sammenlignes med en viking. Men det som er viktig i bildet, er øynene, som også fungerer som blikkfanget. De fremhever den triste, beskymrede og lengselsfulle stemningen som er essensen i bildet. Det som også er veldig interessant å merke seg med dette verket er tilknytningen mellom innholdet og veggen som det er laget på. Bygningen som her blir brukt som lerret er faktisk en gammel hermetikkfabrikk der man pakket sardiner i tiden da dette var Stavangers primærindustri. Portugal, hjemlandet til Vhils, var faktisk hovedeksportlandet til fabrikk. Den daværende

eieren av fabrikken er bestefaren til dagens eier, og brukte i sin tid å markedsføre sardinene sine med den samme mannen som Vhils har portrettetert her⁹. Dermed er det en sterk sammenheng mellom fiskerportrettet og fabrikkveggen. Om dette er en ren tilfeldighet, eller en genistrek fra kurator Martyn Reed er derimot uvisst.

Bildets tema er ikke særlig konkret, og det er i stor grad opp til den individuelle mottaker å tolke verkets budskap og betydning. Men en kan tydelig se lengsel og beskyrning i de følelsesladde øynene til denne fiskeren, og det er ikke en positiv stemning som projiseres ut til mottakeren.

Bildets klare blikkfang er som sagt øynene til mannen. Disse er tydelig fremhevet med et virkemiddel som er typisk for Vhils. Øynene er nemlig bortimot det eneste i verket som er malt på veggen; resten består av murstein som er skrapet frem fra malingen som i utgangspunktet dekker hele veggen. Dette gjør at øynene står frem tydeligere og sterkere enn noen av de andre ansiktsdelene, og gjør dem til et naturlig blikkfang. Ansiktet er laget i storskala og dekker en vegg helt fra fortauet og ca. fem meter opp til taket. Motivet er plassert midt på veggen, som skaper balanse og ro i forhold til omgivelsene. For det er et rolig og harmonisk bilde, til tross for den litt uhyggelige og nervøse stemningen det gir. Ettersom dette er et portrettbilde, ser vi også stort sett naturlige linjer som finnes i et menneskeansikt. Men på grunn av Vhils' teknikk å skrape av malingen slik at mursteinen vises får vi noen nye, og litt unaturlige linjer her. De går både vertikalt og horisontalt, noe som har den effekten at det underbygger den urolige og nervøse stemningen som bildet har. Dersom dette partiet hadde vært malt i en enkelt farge ville nok uttrykket til bildet blitt langt roligere.

Bildet er som sagt laget på en stor og hvit vegg. Hvitt danner dermed basisfargen til bildet, ettersom det er den fargen kunstneren jobber ut i fra. Det legger til rette for et rolig og balansert bilde. Tidligere har jeg nevnt øynene til fiskeren som fungerer som blikkfang, og nærmest et hovedmotiv innen ansiktet. Øynene er malt i sort, som står i kontrast til den hvite grunnfargen. Dermed skiller øynene seg ut fra resten av de ellers nøytrale fargene, og blir det

---

⁹ Eloquent Vandals - tekst av Martyn Reed side 17

klare blikkfanget. På dette verket har Vhils også tatt i bruk en av sine mange særegne teknikker når det gjelder maling, nemlig å skyggelegge med en nøytral farge, for så å la den renne nedover bildet. Skyggeleggingen blir dermed noe mer uklar og abstrakt enn det som er vanlig, men desto mer karakteristisk. Skyggene er malt med en slags lysebrun farge, som står klart frem fra den hvite basisfargen, men den tar likevel ikke fokuset bort fra øynene. Man kan også se en blågrønn stripe med maling lokalisert under motivets venstre øye. Mest sannsynlig skal dette etterligne en tåre, noe som forsterker verkets triste budskap om sorg og lengsel. Den friske fargen til tåren skaper også en kontrast til de ellers blasse fargene, noe som fremhevet tårens og budskapets rolle, samtidig som det kanskje gjør bildet litt mer interessant.

Vhils er kjent for å bruke stemningen og teksten til veggen, og videreutvikle den i verkene sine. Dette har han også gjort med dette fantastiske bildet som vi finner her i Stavanger. Et portrett av en sliten og sorgfull fisker, malt på en nedlagt sardinfabrikk. Kanskje kan dette si oss noe om temaet i bildet? Kan det være en nostalgisk fisker, som tenker tilbake på eldre og bedre dager? Kan det være en nedlagt og trist fabrikk sin sjel som projeses ut gjennom et ansikt? Eller er det bare et rent estetisk kunstverk? Det er opp til hver og en å avgjøre selv, og konteksten hvor bildet oppleves vil nok ha stor betydning for hver enkelts syn på det. Dette er noe av hovedtanken med gatekunst.

Dette kunstverket av Vhils, sammen med de ni andre landemerkene fra Nuart 2010 symboliserer på mange måter hvilken retning Stavangers gatekunstscene er på vei. Det er stort. Det har kvalitet. Og ikke minst; det er genuint. Stavanger er en allerede kjent og etablert by i det internasjonale gatekunstmiljøet. Og byens kunstlager vokser stadig.

Konklusjon

Nuart klare også i 2011 å gjennomføre en vellykket festival. Med en fantastisk utstilling i øllhallene på Tou Scene, og masse nye kunstverk i gatene virker det som om Stavanger har bekreftet sin stilling som en av verdens desidert beste gatekunstbyer. Tidligere i år publiserte

faktisk den britiske avisen *The Guardian* en artikkel hvor de presenterte fem byer du bør besøke for å oppleve fantastisk gatekunst¹⁰. Blandt disse var store byer som London, Berlin, Sao Paolo... og da altså Stavanger. Det bekrefter at arbeidet til Nuart ikke har gått usett i det internasjonale kunstmiljøet, og at gatekunstmiljøet i Stavanger faktisk er noe å bite seg merke i.

Ifølge Carlo McCormick så er Stavanger en av de få plassene som har klart å holde på gatekunstens opprinnelige ånd. Dette fortalte han på et foredrag på Tou Scene, som ble arrangert i forbindelse med årets Nuart festival. Hvorfor har Stavanger klart dette? Jeg tror mye av grunnen kan være størrelsen på byen. Det at Stavanger ikke er en millionmetropol slik som London eller Berlin, er en god ting. De få som driver med gatekunst i byen, er dedikerte sjeler som elsker kunsten. De søker ikke berømmelse; da hadde de heller dratt til en av storbyene. De elsker kunst, og vil dele den med en vakker by og dens befolkning.

Men hvordan er gatekunstmiljøet i Stavanger annerledes idag, enn for 30 år siden? For det første har vi idag en etablert festival, i form av Nuart, som årlig flyr inn eliten av gatekunstnere for å tilføre nye kunstverk til byen. Dette er noe helt annet enn den lille motkulturen som eksisterte på 80-tallet. Den plutselige popularitetsexplosjonen som gatekunst har fått det siste tiåret, har først til at vi også har mye større mengder av gatekunst i byen. Både hobbyamatører som ulovlig prøver seg på noen vegger i nattens mørke, og profesjonelle artister som får betalt for å gi kunsten sin til byen vår, preger det offentlige rommet til Stavanger. Det finnes fortsatt tagging og graffiti, men det er stort sett post-graffitiverkene som skiller seg ut, og som gir gatene en tydelig estetisk forsterking.

Den andre forandringen vi ser, er en klar endring i holdninger. Stavanger som by, både når det gjelder kommune og befolkning, virker mer åpne for det som etter hvert har blitt en fullt akseptert og respektert kunstform. Som jeg nevnte har konservative og kristne verdier alltid vært veldig sterke i Stavanger. Når byen i tillegg, stort sett er bygget av brostein og hvitmalt trehus, så hadde gatekunst oddsene i mot seg. Kommunen flørtet også lenge med en

---

¹⁰ <http://www.guardian.co.uk/travel/2011/jan/29/street-art-cities>

nulltoleransepolitikk ovenfor gatekunst, men på grunn av den siste tidens økende popularitet og aksept, har styresmaktene blitt tvunget til å revurdere hva som faktisk konstituerer graffiti og vandalisme. Nuart pleier som regel å sende ut annonser hvor de søker etter veggeiere som er villige til å donere bort veggene sine til et Nuartverk. Dermed er alle kunstverkene som blir satt opp i forbindelse med Nuart, lovlige. Vi ser også at befolkningen i Stavanger faktisk *bryr seg om* den spesielle kunsten vi har i denne byen. De møter opp på utstillinger og beundrer kunstverkene som pryder gatehjørnene deres. Gatekunst har blitt en viktig del av byens "sjel". Og det er gjerne det som er den viktigste endringen i Stavangers gatekunstscene. Kunsten har blitt akseptert.

Kilder

Primærkilder:

"Flosshattmannen" av anonym kunstner

"Moona Lisa" av Nick Walker - Skur 2, Skansegaten

Navnløst verk av Vhils - Kvitsøygata

Sekundærkilder:

Bøker:

"Eloquent Vandals" av Marte Danielsen Jølbo, Martyn Reed og Victoria Bugge Øye - gitt ut på Kontur Forlag i 2011

"Street Logos" av Tristan Manco - gitt ut på Thames & Hudson i 2004

"Street Art Norway" av Martin Berdahl Aamundsen og Øivin Horvei - gitt ut på Kontur Forlag i 2010

"Stencil Graffiti" av Tristan Manco

Nettsteder:

<http://nuart09.blogspot.com/2010/09/vhils-close-up.html>

<http://www.artofthestate.co.uk/blog/index.php/tag/moona-lisa/>

http://laist.com/2008/02/15/was_this_what_s.php

http://web2.gyldendal.no/panorama/site/docs/ressursperm_Panorama_s27-29.pdf

<http://nuart.no/>

<http://www.theartofnickwalker.com/biog/>

http://web2.gyldendal.no/panorama/site/docs/ressursperm_Panorama_s27-29.pdf

<http://www.brooklynstreetart.com/theblog/2011/06/20/reed-projects-presents-outside-in-stavanger-norway/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Urban_art

http://en.wikipedia.org/wiki/Street_art

Filmer:

"Exit Through The Gift Shop" av Banksy

<http://www.youtube.com/watch?v=jwfoCaLQ2cM>

"Flosshattmannen"

"Moona Lisa"

Vhils' landemerke

